

Ciril Zlobec

JOSIP VIDMAR – ŠE ZMEROM REFERENČNA TOČKA

Komaj dobra tri leta je, odkar je ugasnilo plodno in dolgo življenje Josipa Vidmarja, zato je spomin nanj ob stoletnici njegovega rojstva prej zadrega kot priložnost, saj ga ob številnih negotovostih našega časa občutimo, kot da je še zmerom med nami, hkrati pa se tudi že zavedamo, da je zmerom bolj del naše zavesti o preteklem.

Vsaj nekaj problemov je, ki nam tudi v preteklosti niso bili neznan, a se zdaj znova in s posebno intenziteto ali vsaj vztrajnostjo vračajo v naš čas in jih občutimo kot značilno vidmarjanske. Vidmarjanske vsaj toliko, da se v vsakdanjem primežu z njimi spet najdemo v svetu, ki je bil ena temeljnih Vidmarjevih kritičkih in, širše, intelektualnih preokupacij, ob njih, marsikdaj, pa tudi človeške in celo državniške drže Josipa Vidmarja. Nekaj takih reminiscenc in jezljivega klicanja sence velikega pokojnika pred razsojevalno pručko slovenske anonimne pritlehnosti se v zadnjem času kdaj pa kdaj ukreše tudi v naših informativnih medijih (zlasti v Pismih bralcev), ko naj bi bil takšen ali drugačen Vidmar nekakšen sinonim, politično (strankarsko?) vnovčljiva prispodoba, kronski dokaz o tem in onem v naši še ne povsem osvetljeni preteklosti, ena od mnogih »zamolčanosti«, po razjasnitvi katere naj bi bilo vse drugačno od tistega, kar se je ohranilo v naši zavesti in že postalo ali postaja naš skupni, nacionalni zgodovinski spomin.

In tako v zadnjih tednih lahko prebiramo, ne toliko zaradi osebnosti Josipa Vidmarja v kontekstu njegovega časa, kolikor zaradi številnih še odprtih stisk našega trenutka (takšne stiske bi Vidmar gosiral v svoji popularni rubriki *K našemu trenutku*), kar nekaj nejubilejnih zapisov, ki pa so – absurdno in proti volji svojih avtorjev – svojevrstno potrjevanje vpliva in pomena Josipa Vidmarja, ne samo zaradi javnih funkcij, ki jih je opravljal, ampak predvsem zaradi nadosebne teže, ki jo v teh zapisih dobivajo tudi anekdotične podrobnosti iz kritikovega življenja, kot na primer tista, v kakšni starosti je diplomiral in ali je sploh diplomiral. Takšen poskus sprevrčanja obrobnih biografičnih posameznosti v vrednostne, celo v moralne kategorije je sam po sebi sicer jalov, možen pa samo ob ljudeh, ki so resnično nekaj pomenili in je njihov pomen tudi danes še del naše zavesti, ker so pač problemi, s katerimi takšno osebnost povezujemo, tudi problemi našega časa, morda celo problemi, ki so konstanta našega zgodovinskega bivanja.

Sam sem nekoč, pred precej leti, ko je bil Vidmar v slovenskem prostoru, posebno v kulturi, še tiger z zobmi, ki je tudi mene večkrat neprizanesljivo obgrizel, ugotavljal v nekem intervjuju, da je to »velik človek, zato ima pravico vsaj do manjših napak. Največja med njimi je podcenjevanje kvalitet povojne slovenske literature« (Intervju Sodobnosti, Miodrag Krencer: Ciril Zlobec, Sodobnost 1987,

št. 2, str. 202). Tej misli pritrjujem še zmerom, tudi zdaj, tudi v tem zapisu, ki ga z vsem spoštovanjem namenjam temu velikemu starcu, kakršen se je v mojem spominu, tako rekoč še pravkar, poslovil od nas. S takšnim odnosom do njegove pomembnosti v slovenskem prostoru se spominjam tudi praznovanja njegove devetdesetletnice v Cankarjevem domu, ki je bilo že kar medijski dogodek, saj ga je neposredno prenašala celotna jugoslovanska televizijska mreža. Takrat mi je Vidmar prek svojega najzvestejšega sobesedovalca Jožeta Javorška sporočil svojo željo, naj bi na tej »ceremoniji« spregovoril tudi jaz. Odločno sem odklonil. Prav takrat so bili namreč najini odnosi na eni najbolj hladnih točk in ni mi bilo do tega, da bi se, če smem tako reči, emocionalno pretvarjal: ni mi bil ne jubilejno ne kako drugače pri srcu, čeprav ga zaradi tega nisem nehal spoštovati. Bilo je prav dramatično: Vidmar (ali Javoršek?) ni odnehal. Morda je šlo tudi za prestižnost protokola, prav takrat sem bil namreč predsednik Zveze pisateljev Jugoslavije, za nameček pa še v imenu slovenskega stanovskega društva in v svojem imenu v ostri polemiki s srbskim pisateljskim društvom in še posebej z njegovim konfliktno radikalnim in protislovensko razpoloženim predsednikom Miodragom Bulatovićem. Vidmar je bil v tem sporu odločno in nedvoumno na slovenski strani kot domala vsakokrat v svojem dolgem življenju, ko je šlo za temeljna vprašanja ali celo za usodne dileme slovenstva. Ne bi hotel ugibati (ker tudi Jožeta Javorška, zdaj že pokojnega, ne morem klicati na pomoč), kaj je takrat navdajalo Vidmarja, da je tako vztrajal pri svoji želji, kar je bilo, kolikor sem ga poznal, v popolnem nasprotju z njegovo siceršnjo navado, da je celo ob pomembnejših stvareh vzvišeno zamahnil z roko: Ah, dajte no.

Naj si je Vidmar mislil karkoli ob takšnem ali drugačnem načrtovanem besednem dekorju ob svojem visokem jubileju, resnica ostane, da je Javoršek telefonsko pri meni kar nekajkrat »interveniral«, naj vendarle ..., dokler se ta moja (užaljena?) rezerviranost ni spremenila v spoštljivo spodobnost, postavil pa sem pogoj, ki se mi je zdel že kar prava vidmarjansko vzvišena zavrnitev: Pripravljen sem govoriti, vendar bom do jubilanta zelo kritičen. In Vidmar mi je prek Javorška sporočil: Prav tega si želim.

In tako se je tudi zgodilo. Ko sem govoril in videl rastoče čudenje, tudi privoščljivost, med izbranim občinstvom, se mi je skoraj zazdelo, da sem preoster, preveč oseben. Takoj po končani »ceremoniji«, ko dogodka niso več osvetljevali televizijski reflektorji, sem stopil k Vidmarju in mu še osebno čestital in se mu opravičil za ostrino v svojem slavnostnem nagovoru. Vidmar se je intelektualno obvladano nasmehnil: Lahko bi bili še ostrejši.

Bil sem prepričan, da je takrat res tako mislil. Kajti komaj uro kasneje je na sprejemu v vili Podrožnik v svoji zahvali na Popitovo lavdacijo izrekel besede, ki so me presenetile in mi prišepnile misel, da Vidmarja vendarle ne poznam. Navajam po spominu: Sem predvsem kritik, to pa ni velika stvar. Petdeset let po svoji smrti je skoraj vsak kritik pozabljen, še tako skromen pesnik pa lahko preživi zaradi ene same dobre pesmi.

Pozneje sem večkrat pomislil na to Vidmarjevo mnenje o sebi in kritiki kot dejavnosti, ki je zmerom bolj literatura sama in ne le njena spremljevalka. Hkrati pa se mi je zdelo, in se mi še bolj zdi danes, da se je takrat v Vidmarju oglasil bolj trenutek »človeške slabosti« jubilanta kot pa prepričanje, še zlasti, če vemo, kako visoko je Vidmar cenil Levstika prav kot kritika in kako v eni svojih najzanimivejših pa tudi krivičnih knjig, v *Obrazih*, prav nič ne skriva kritikove, v tem primeru svoje superiornosti nad pesniki in pisatelji. Celo pri upodabljanju Župančiča, ki ga je poleg Prešerna in Cankarja najvišje cenil. Nekoč, prav ob izidu *Obrazov*, sem mu to

zvzišenost nad pisateljsko »rajo«, prav ob Župančičevem primeru, vljudno poočital. Pa se ni nič izmotaval: Župančič je velik pesnik, je pojasnil, jaz sem pa kritik, gre za dveje različnih stvari. Pri zadevah, ki terjajo kritiško presojo, sem bil prav gotovo nad njim.

Takšna Vidmarjeva pozicija je bila in ostaja za marsikoga že kar značajska poteza, intelektualna drža, ki bi ji lahko rekli tudi zvzišena (ne cinična) distanca. Morda je prav ta drža ustvarila okrog te zanimive slovenske osebnosti nekakšen vakuum, ki ni dopuščal, ne v eno ne v drugo smer, sproščene enakopravne komunikacije. Ta pozicija je med nami leposlovci veljala kot Vidmarjevo nerazumevanje slovenske literature.

Vse to bi lahko razložil z maksimo, ki se je tudi sam skušam držati in se mi zdi, da jo je že kar na začetku svoje literarne poti zapisal Evald Flisar: Če si, potem bodi, če nisi, ne skušaj biti, ker ne moreš potvoriti rojstva.

Vidmar, se mi zdi, se je kot malokateri Slovenec držal tega načela, rekel bi celo, da je bila prav to njegova osrednja značajska poteza. Ni se trudil, da bi bil tak, tak je v resnici bil. V tem vidim tudi razlago, zakaj ni okrog njega nastala nobena literarna šola, zakaj ni imel posnemovalcev, zagovornikov, iskrenih in prepričanih privržencev. Bil je, kljub svojim nedvomnim družabnim kvalitetam, samotar. Če sem ga prav razumel, človek visokega in visokostnega disputa, odličen, učinkovit in načelen polemik, spomnimo se le njegove polemike z B. Ziherlom in sovjetskimi teoretikom Lifčicem, ni pa bil človek pravega dialoga, vsaj ne takšnega, pri katerem bi dopuščal že samo možnost, da je lahko kdaj tudi on v zmoti ali da ima sogovornik vsaj kdaj v čem bolj prav kot on, Vidmar. Tako so marsikdaj njegove trditve marsikoga neubranljivo porazile, tudi mene, čeprav vsaka njegova beseda ni bila že sama po sebi neizpodbitna, toda vselej je bila izrečena s tolikšno notranjo prepričanostjo, samozavestjo, da že zaradi svoje intonacije ni dopuščala ugovora. Vidmarjeva spoznanja so zmerom aksiomatična, posreduje nam jih v slogu: Tako je in nič drugače. Skeptične pozicije »ali – ali«, »morda« in druge podobne previdne ali vljudnostne omejitve lastnega jaza niso rahljale trdnosti njegovih sodb, ne literarnih ne nacionalnih; o intimnejših, vsakdanje človeških bi si ne upal ugibati, saj jih ni lahkomiselnost trosil naokrog, vsaj ne v družbah, ki so imele kakršenkoli nadih javnosti. Mene, ki sta me sama skepsa in dvom in vidim vse dvojno in podeseterjeno, je takšna vidmarjanska drža pogosto dražila, saj Vidmar, sem si govoril, celo preprosti *Dober dan* pove s takšno avtoritarno dikcijo, kot da gre za globoko spoznanje, ki da je plod dolgega in odgovornega razmišljanja, kot da je filozofski aksiom, ki da je, ker preprosto je, in da je takšen, ker drugačen ne more biti.

Morda so ta moja opažanja in doživljanje Vidmarja »pedagoško« pretirana, nekritično absolutizirana v njegove značajske poteze, ker sem ga spoznaval samo na ravni javnih stikov, srečanj, sodelovanja, ne pa v krogu takšne ali drugačne zasebnosti, ko se človek, tudi najbolj visokostno človeško bitje, ne sramuje tudi svojih »šibkosti«, torej lastnosti, ki so glavna sestavina večine ljudi. V tem smislu, ko v družbi steče beseda o Vidmarju, večkrat pripovedujem naslednjo anekdoto:

Za Vidmarjevo devetdesetletnico sem pripravljal posebno številko *Sodobnosti*. Naslove potencialnih sodelavcev mi je posredoval Jože Javoršek, jaz pa sem jih »uradno« povabil k sodelovanju. Ko sem imel vse prispevke zbrane in jih prebiral, si zamišljal najprimernejšo ureditev številke, se mi je nenadoma posvetilo: Tu nekaj manjka, sem si govoril, vsaj kratek prispevek kogarkoli, ki bi Vidmarja doživljal kot prijatelja, nekaj prijaznega, toplega, sem se spodbujal, pa čeprav še tako preprostega, in vse bolj me je začela obsedati misel, da bi bila številka brez takšnega prispevka pomanjkljiva. In telefoniral sem Javoršku. Ni mi mogel pomagati, ni se

mogel spomniti enega samega takšnega človeka. Poklical sem Vidmarja, mu kolikor mogoče taktno povedal svoje pomisleke in željo. In med nama se je razvil približno takšen dialog:

Vidmar: A-ha, takšen prispevek pravite, da vam manjka?

Jaz: Saj je lahko nekaj čisto preprostega, kratkega, zapis kateregakoli prijatelja...

Vidmar (kot strela z jasnega): Ja, veste, prijateljev pa nimam..

Jaz (prisiljeno humorno, ker sem se nenadoma domislil, da bi utegnil biti človek pri devetdesetih že precej sam): Ne mislim vrstnikov, prijateljev iz mladosti, iz študentskih let, ampak koga od mlajših...

Vidmar (čisto mirno, za moje uho ravnodušno, kot da mi hoče pomagati iz zadrege): Ne, nikoli nisem imel prijateljev.

Jaz (spreletelo me je, spregovoril sem, jecljaje, iz lastnega emocionalnega habitusa, skoraj moralistično): Ja, ampak čisto brez prijateljev je pa vendar težko...

Vidmar: Niti ne.

Bil sem do kraja poražen. Je to mogoče? sem se spraševal takrat in se sprašujem spet zdaj ob tem ponovnem obujanju spominov na Josipa Vidmarja. Najbrž je pretiraval, še bolj verjetno je, da se mu je zdela moja misel o potrebi po takšnem prispevku odvečna, morda celo neumestna, vendar še zmerom vidim Vidmarja kot tistega (edinega) Slovenca, kolikor sem jih pač poznal in jih še poznam, ki je vsaj v komunikaciji navzven, z občestvom, pa naj bi bilo to občestvo narod ali literarna družčina, ves živel iz sebe, sam v sebi samozadosten in prepričan, da je takšen vrednostno, kot Slovenec in kot kritik, najbolj primeren tudi za druge. Prijateljev, tistih nekritičnih in neerotičnih ljubezni drug do drugega, zagotovo ni iskal. Vsaj vtis je bil tak. In ker je bil vtis tak, se mu tudi drugi niso upali približati z razpoloženjem, ki bi ga lahko imenovali prijateljstvo.

Stal je sam, najbrž ne samotarsko, ampak čisto preprosto sam. Rekel bi, da zmerom na sredi poti. Če si ga na tihem prehiteval, si moral stopiti na skrajni rob: če si šel v nasprotni smeri, si moral trčiti obenj. Spominjam se: Ko so me leta 1970 povabili, naj tudi jaz predavam v Dragi, in mi ponudili temo Današnja idejno kulturna stvarnost, sem bil presenečen, ko sem med pripravo referata v tedenskem in periodičnem tisku prebiral mlade – prav pri njih sem namreč iskal novosti –, da je ime, ki se najpogosteje ponavlja, prav Josip Vidmar. Vsevprek so ga napadali, mu očitali vsemogoče, odrekli veljavo njegovim vrednostnim sodbam, danes bi rekli, da so ga s serijo napadov, ki najbrž niso bili dogovorjeni (ali pa), čisto »sesuli«. In vendar je bila moja misel drugačna: kot da brez Vidmarja ti mladi ljudje ne morejo živeti, postal jim je svojevrstna referenčna točka. In prav na tej točki, ki se je kar naprej imenovala Vidmar, so, per negationem, iskali in najboljši med njimi, res samo najboljši, tudi našli svojo kreativno identiteto. Moja generacija, ki v ničemer ni bila in ni vidmarjanska, ni nikoli ne pokazala ne čutila tako agresivnega odnosa do Vidmarja.

Danes je že mogoče reči, da se je šele v šestdesetih letih zgodil in v sedemdesetih dokončno potrdil razkol med Vidmarjem in novimi generacijami slovenskih pesnikov in pisateljev, kritikov še posebej. Toda Vidmarja to ni pokopalo. Očitno sta bila v njem, z vsem, kar je bil in kar je predstavljal, vsaj dve lastnosti, ki sta bili tudi takrat in sta danes še bolj imanentni tako slovenski nacionalni zavesti kot literaturi, ki ima, prav zato, ker je slovenska, svojo posebno usodo.

Zdaj, ne takrat, razmišljam: Vidmar je bil in je pisal proti tendenci v literaturi in v umetnosti sploh, zato mu res ni mogoče pripisovati simpatij do socrealistične

estetike in prakse, pričakoval pa je, da mora imeti literatura slovenskih pisateljev nekaj, kar je mogoče in treba sprejeti tudi kot nacionalno vrednost. Ne utilitarizem, ampak umetniško vrednost, s katero se narod še naprej zgodovinsko in eksistencialno utemeljuje.

To pa je bil čas osvobajanja slovenske literature. Čeprav Vidmar ni od literature terjal nič konkretnega, je vendarle zmerom poudarjal tisto nekaj, kar literaturo sploh dela literaturo in naj bi bilo, po njegovem, mogoče zaobjeti s preprostim pojmom kvaliteta, ki pa je, neodvisno od volje in želja ustvarjalcev, odvisna najprej od pisateljskega daru, ta pa se kaže v stopnji in količini izvirnosti, prepričljivosti in v zadovoljevanju vsaj nekaterih estetskih norm, ki da jih ne more zavreči nobena generacija, noben slog, nobena estetika, ker da so kvintesenca sleherne umetnosti. Tudi moderne, tudi avantgardne. In tako je Vidmar vse manj verjel in zaupal v sodobno literaturo, ne samo slovensko, a slovenska ga je prvenstveno zanimala, zato se je spet in spet vračal k Prešernu, Cankarju, Župančiču. Pri njih je namreč našel nesporno kvaliteto, ki vsebuje tudi tisto nekaj, kar naj bi bilo že v svojem estetskem učinku življenjskega pomena za slovenstvo.

In tako smo na začetku Vidmarjevega vstopa v slovenski politični in kulturni prostor; v določenem smislu je ves poznejši Vidmar že v svoji razpravi iz leta 1932: *Kulturni problem slovenstva*. Prav to, kultura in slovenstvo, je tisti binom, s katerim je mogoče z najbolj razpoznavnega vidika označiti Vidmarjevo življenje in delo. In ker je Vidmar to dvoedinost živel in uveljavljal z vso močjo, vztrajno in dosledno, ga zmerom bolj vidimo, kljub občasnim obrekovanjem, v vrsti tistih, ki jih je sam tako cenil in nas nanje opozarjal: s Prešernom, Levstikom, Cankarjem, Župančičem. Najbrž je zadnji Slovenec, ki so mu zgodovinske razmere, dogodki in možnosti omogočili tako vlogo in pozicijo.

Toda ob vsem tem zapisujem misel – samo navidezen paradoks s povedanim – , da tako, kot ni mogoče, da bi danes (in najbrž tudi ne v bližnji prihodnosti) kdorkoli od slovenskih kulturnikov, pisateljev, kajti kritik je pisatelj, prevzel vlogo, kakršno je imel Vidmar, tudi ni mogoče, da bi sodobna slovenska literatura sledila vidmarjanskim estetskim in etičnim načelom. Najbrž se pri Vidmarju srečujemo z enim od dveh polov vseh velikih osebnosti, natančneje povedano: veličino enih najbolj potrjujejo tisti, ki jim sledijo, ki ohranjajo in udejanjajo njihove ideje, veličina drugih pa je prav v nasprotjem: z vsem svojim početjem in samim sabo, kot potencialnim vzorom, prehodijo določeno pot do konca največkrat sami, vendar po sredi vsega živega, kot bi dejal Oton Župančič. Tak je v mojih očeh Vidmar.

Takšnega vidim Vidmarja tudi danes, dobra tri leta po njegovi smrti, ob stoletnici njegovega rojstva. Ko se ob tej spoštljivi obletnici spominjamo te velike osebnosti, hodimo po ozki stezici med dvema pastema: na eni nas zapeljuje apoloģija, Vidmar kot veličina, na drugi pa primerjava med Vidmarjevim, zdaj že zgodovinskim slovenstvom in našim sedanjim. V tem primežu se spet pokaže, da dva različna časa nista primerljiva med seboj, nista primerljiva drug z drugim, razen če se odločimo, da z razlikami in nasprotji utemeljujemo pomembnost obeh, prav dobršen del predstavnikov generacije, ki si je bila v šestdesetih in v sedemdesetih letih z Vidmarjem najbolj v laseh tudi zato, ker Vidmar takrat ni videl v njej nič slovenskega, se zdaj zelo glasno, bojevito in tudi nestrpno poteguje za novo podobo slovenstva. Če že ne slovenstva kot enega od možnih, netendencioznih učinkov literature, pa vsaj kot nanovo oblikujočega se političnega slovenstva, toda še zmerom prav s pomočjo kulture ali dejavnosti kulturnikov, predvsem pisateljev.

Vidmar je bil in ostaja svojevrstna referenčna točka slovenske kulture in

nacionalne zgodovine. Vemo, kaj in kakšen je bil, v določenem smislu je bil že kot osebnost, kot Vidmar, vrednostni kriterij sam po sebi, zato je ob njem neprimerno govoriti, kaj je »zastopal«, ustrežnejše je, če ga skušamo razumeti prav v tem, kaj in kakšen je bil. Pri stvarih, ki so ga zanimale – in slovenstvu in kulturi je bil Vidmar že kar usodno zapisan –, je bil zmerom ves notri, nikoli zunaj, tudi kot kritik ni bil opazovalec, razsojevalec med takšno ali drugačno teorijo umetnosti, ampak človek, ki je skoraj intelektualno hladno, z vidika prizadetih nemalokrat tudi brezobzirno soočal ljudi in dejanja pravzaprav predvsem s samim samo. Nekoliko poenostavljeno rečeno bi rekli, da pri Vidmarju domala ni bilo razlike med »všč« in »dobrim«. Tako mu ni bilo prav nič nerodno, ko je, povsem zmotno, odklanjal Picassa kot likovni fenomen našega stoletja, spodbijal Dostojevskega s povečevanjem Tolstoja (neustrezno početje že v izhodišču), bil več kot samo neprijazen do Pasternaka itd. Zato je razumljivo, da je imel komaj kaj razumevanja za sodobno slovensko literaturo, za njen skoraj neobvladljiv razmah po drugi svetovni vojni. Prav to obdobje, za katero je značilna, poleg vsega drugega, tudi nekakšna estetska demokratizacija, se je Vidmarju kazalo nedopustno kaotično, saj je literatura v njem (pa tudi gledališče, slikarstvo, glasba) vse bolj zapuščala in končno tudi zapustila dotlej bolj ali manj ustaljene estetske pozicije in prešla, pogosto tudi izzivalna in agresivna na tej poti, v naš čas individualnih poetik. In ta proces je potekal, kot sem že omenil, z bolj ali manj radikalno negacijo Vidmarja kot avtoritete, kot kriterija samega po sebi, kar je bilo, če še enkrat preciziram, še posebej značilno za šestdeseta in sedemdeseta leta.

In zakaj je Vidmar kljub vsemu še zmeraj pomemben?

Vse večja množičnost slovenske literature, uveljavljanje individualnih poetik sta najprej skoraj do razsula zrahljali vse parametre, po katerih je bilo dotlej mogoče (ali se je vsaj zdelo, da je mogoče) presojeti kvaliteto, ki je bila prav za Vidmarja začetek in konec sleherne umetnosti. Vidmarjeva skepsa do vsega novega, kritiško še nepreverenega ali le apologetsko podpiranega, je, posredno, vendarle le pripomogla, da se je tudi med avantgardo počasi začel uveljavljati kriterij kvalitete, sicer ne več na osnovi absolutiziranih pravil, ampak prilagojeno novemu stanju, ko vsak upoštevanja vreden avtor ostaja sam v sebi zaokrožena celota, majhen univerzum, ob katerem je mogoč in ploden samo tisti kritiški pristop, ki izhaja iz obravnavanega avtorja, iz premis, ki jih ponuja njegovo delo, skratka: iz njegove osebne poetike. Mnenja sem, da je Vidmar s svojo avtoritativno negacijo ta proces pospešil, tudi mlajšo slovensko literarno kritiko (podobnega procesa ni možno opaziti pri glasbeni in likovni kritiki), ki je kmalu izoblikovala tudi nova merila ugotavljanja kvalitete.

Z Josipom Vidmarjem je dokončno sklenjeno neko obdobje v slovenski nacionalni in kulturni zgodovini. V obeh sferah je Vidmarjeva osebnost dominantna. Mimo nje ne more nihče, ki se ukvarja s tem časom pri nas, Vidmarja je sicer mogoče zanikati, kar se je že dogajalo in se še dogaja, ni pa ga mogoče prezreti. Naj to razmišljanje, za marsikoga ne povsem primerno prepleteno z osebnimi spomini, sklenem z mislijo, da se Vidmarjeva teza o kritiku, za katerega po petdesetih letih nihče več ne ve, prav pri njem ne bo uresničila: obe temi, ki sta mu bili najbolj pri srcu, slovenstvo in literatura, ne bosta pri nas nikoli do kraja ustaljeni življenjski kategoriji, znova in znova bomo skoznju iskali in utemeljevali svojo nacionalno in kulturno identiteto in vsaj za čas, ko je Vidmar živel – in živel je zelo dolgo – bomo morali upoštevati ali vsaj poznati njegovo misel, delo in vlogo. Glede na to, da se čas vse hitreje vrti in da je antividmarjevski tok v literaturi v veljavi že vsaj tri desetletja, je stoletnica Vidmarjevega rojstva lepa priložnost, da v svoji kritični misli to hipotezo preverimo. Kajti:

Vidmar je bil »velik človek, zato ima pravico vsaj do manjših napak. Največja med njimi je . . .« in spet bomo lahko glodali vsak svojo kost, vsak nekaj, priznavali in zanimali Vidmarja, ga slavili in obsojali, vsega bo dovolj, da Vidmar še dolgo ne bo utonil v pozabo.

In prav je tako.